

Aproximació als inicis del cant coral a Catalunya, per Pau Vinyes i Roig

Pau Vinyes i Roig, historiador.

Catalunya ha estat al llarg del temps terra de trobadors, joglars i músics de tota mena. Des dels trobadors de l'edat mitjana fins a la formació de les corals cantaires, el principat va conèixer amb la música en tot moment. A mitjans del segle XIX la societat catalana s'anava mudant del món pagès -tot i que aquesta pràctica es mantindrà encara algunes dècades més- cap a una societat industrial. La música també s'anirà adaptant als nous temps. Els treballadors d'aquesta indústria naixent vinguts del rere país també portaran el seu bagatge cultural i musical. Tanmateix, el rol fabril amb tot allò que comportava de sorolls i horaris laborals farà que aquesta tradició vinguda de fora quedi escapçada i la seva transmissió de generació en generació desaparegui de forma gradual.

Les expressions musicals quedaran reduïdes a les festes majors i a les dates assenyalades com a religioses o de caire social o com el carnaval o les revetlles d'estiu. El professor d'història de la música Jaume Carbonell ens descriu els canvis culturals d'aquest període d'aquesta manera:

La nova societat urbana i industrial s'havia convertit en un centre de transformacions constants dels diferents llegats i tradicions culturals i s'anava adaptant a la nova realitat. Solament les dones, en el marc de la llar, podien conservar alguns usos musicals pròpies de la vida tradicional. Obligades a realitzar una doble jornada laboral, dins i fora de la fàbrica, en tornar del taller s'havien de fer càrrec de la feina de la casa i dels infants petits. I en aquest context pervivia una pràctica musical generalment solística: les cançons de treball domèstic, de bressol, jocs infantils, etc. (Carbonell i Guberna, 2000, pp. 33-34).

L'esbarjo col·lectiu de la classe obrera passava per les tavernes i els balls, els quals solien ser en aplecs o festes majors. En el cas de les tavernes, només per als homes, ja que les dones no hi solien entrar o bé era mal vist o prohibit.

És en aquest context històric que sorgiren les primeres entitats culturals i d'esbarjo. En un primer moment lligades a l'àmbit religiós, com seria el cas de l'Ateneu Sant Lluís de Gonçaga -més conegut com a Lluïsos-, entitat nascuda el 1859 i en origen subscripta a la parròquia de Sant Andreu de Palomar i després, ja en ple segle XX, a la de Sant Pacià¹. Tanmateix, les entitats culturals deslligades del fet religiós foren les que oferien balls amb orquestra en directe. Esdevenint una de les activitats d'esbarjo per excel·lència dels catalans. Amb l'esclat de la revolució del 1868 i, sobretot el període posterior, serà l'inici del naixement de moltes associacions culturals. Els nous aires progressistes del Govern espanyol sorgit d'aquesta revolta van permetre el naixement d'activitats lúdiques i d'esbarjo aixoplugades en una seu social. Per a la immensa majoria de la població els balls que oferien les entitats era de les poques formes de poder distreure's de les feixugues hores de treball. Carbonell esmenta: "A mitjan segle el ball constituïa una veritable fal·lera per als barcelonins, els quals aprofitaven qualsevol motiu per a organitzar-ne" (Carbonell i Guberna, 2000, p. 45).

Segons Josep Anselm Clavé la primera entitat de l'Estat espanyol dedicada al cant coral fou la Societat Coral La Fraternitat. Fundada per ell mateix el 2 de febrer de 1850. Tot i això, hi hagué un precedent d'aquesta corporació, la societat musical anomenada La Aurora, formada per un grup d'instrumentistes i dirigida pel mateix Clavé des de 1845. La Aurora realitzava cantades en dates assenyalades del calendari festiu, les quals moltes d'elles eren a l'aire lliure: la nit de Nadal, Carnestoltes, Pasqua, festes majors i revetlles d'estiu. Amb la formació de La Fraternitat Clavé suprimí els instrumentistes, essent la veu la principal eina de desenvolupament artístic de la nova associació musical. Clavé situà el cant coral al mateix nivell que d'altres estats europeus, marcant un estil propi i realitzant una tasca important a nivell social. A través de l'art es practicava una millora de les condicions de vida dels treballadors i les

treballadores i els allunyava, sobretot als homes, del malbaratament dels sous gastats en tavernes. Cal tenir present que aleshores les pagues eren setmanals. Aquesta filosofia progressista no agradà gens a les classes conservadores i sovint Anselm tingué serioses dificultats per dur a la pràctica les seves activitats de cant coral.

Arran d'aquest fet sorgiren noves societats corals que seguiren l'exemple de Josep Anselm Clavé, estenent-se pels pobles del Pla de Barcelona i per tot Catalunya. Motiu pel qual el 1860 sorgí la Federació de Cors de Clavé, anomenada Associació Euterpense, que organitzà els festivals d'en Clavé de 1860 i 1864. Arribant a reunir el darrer any 2000 cantaires. Arran de la revolució de 1868 i l'entrada en política de Josep Anselm l'activitat cantaire dels seus cantants va disminuir considerablement. L'any 1874, Josep Anselm Clavé moria, ocasionant, per manca d'un lideratge ferm com el seu, que la federació visqués una etapa d'enfrontaments i divisions entre els seus dirigents i associats. No serà fins la creació de l'Orfeó Català el 1891 que el cant coral a Catalunya emprengué una nova reviscolada i comportà el naixement de noves entitats de cantaires.

Notes

¹ Parròquia consagrada el 1929 i situada dins de l'antic terme municipal de Sant Andreu de Palomar.

Referències

Carbonell i Guberna, Jaume. (2000). *Josep Anselm Clavé i el naixement del cant coral a Catalunya (1850-1874)*. Barcelona: Galerada.